

MOTTO PRVNÍ CELOSTÁTNÍ KONFERENCE ŠKOLNÍ ŠIKANOVÁNÍ

Ti, kdo na sobě zkusili, co to je úzkost a tělesná bolest, patří k sobě v celém světě. Váže je tajemné pouto. Všichni znají hrůzu, které může člověk podléhat, a znají i touhu, aby se bolesti zbavili. Kdo byl osvobozen od bolesti, nesmí myslet, že je teď zase volný a že se může klidně vrátit do života jako předtím. Když sám poznal, co je bolest a úzkost, musí pomáhat v boji proti bolesti a úzkosti, pokud lidská moc proti nim něco zmůže, musí jiným přinášet vykoupení, jako byl vykoupen sám.

(A. SCHWEITZER: LIDÉ V PRALESE)

Škola bývá často arénou „silných“ a „slabých“. Vede k tomu rozšířené rigidní, tzv. „žabi“ schéma vztahování se jedněch žáků k druhým: „Je-li můj bližní silnější než já, bojím se ho; je-li slabší, pohrdám jím; jsme-li stejně silní, uchýlím se ke lsti. Proč bych ho měl poslouchat?“

(Dr. Jean de Rougemont, In: Tournier, 1995)

Výsledkem je skrytý svět šikanování ve školách, který je neuvěřitelně rozsáhlý a spletitý. Nicméně jsem přesvědčen, že děti nemusí být otroky své „síly“ nebo „slabosti“. Mohou poznat a volit i třetí cestu – vztahovat se k druhým v lásce jako k rovným lidem a být silnými v přiznání své slabosti. Znáám lidi, kteří jsou přirozeně tělesně, psychicky a duchovně silní, a přesto nemanipulují se strachem druhých. Naopak svoji vybavenost využívají k obraně slabých. Jak je to možné?

(M. KOLÁŘ: ČESKÝ ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ)

_předmluva

Šikanování je všudypřítomné a představuje odvrácenou a zapíranou stránku zkušeností dětí a dospívajících na našich školách. Výsledky výzkumů a poradenské praxe shodně prokazují, že toto zlo skutečně existuje a má navíc epidemický charakter. Mnoho dětí je tudíž ve státních i nestátních vzdělávacích a výchovných institucích bezrestně psychicky i fyzicky týráno, a jejich psychické a tělesné zdraví je tak dlouhodobě a někdy i nezvratně poškozeno. U pokročilých šikan bývá ohrožen i život oběti. Někdy se ji agresori pokusí přímo zabít či zmrzačit, jindy oběť řeší situaci sebevraždou. Těmto dětem není nic platná mezinárodní Úmluva o právech dítěte, která jim v zařízeních zaručuje bezpečnost a ochranu zdraví.

Tragická a alarmující situace se stala hlavním důvodem uspořádání první celostátní konference ŠKOLNÍ ŠIKANOVÁNÍ, která se konala 30. března 2004 v Olomouci. Jejími pořadateli byly katedra pedagogiky Pedagogické fakulty UP v Olomouci, Česká pedagogická společnost v Olomouci a celostátní sdružení Společenství proti šikaně.

Z příspěvků našich i zahraničních odborníků jsme poté sestavili sborník, který se stává unikátním materiálem obsahujícím různé a často zcela nové úhly pohledu na podstatu a možné způsoby řešení destruktivního fenoménu, jakým šikanování ve škole bezesporu je. Kapitola Závěry a doporučení účastníků konference shrnuje systémové kroky, jež by měly napomoci závažný celospolečenský problém řešit.

Na zabezpečení konference a vydání sborníku se podílelo nemálo lidí. Zde si dovoluji vyjádřit zvláštní dík těm, kteří se o tento počin zasloužili přímo.

Za pevnou podporu děkuji prof. PhDr. Miroslavu Chráskovi, CSc., za obětavou pomoc při organizaci konference pak děkuji Antonínu Bůžkovi, Ph.D., doktorandům Mgr. Vladimíře Loukotové, Mgr. Pavlu Vyletalovi (autor filmu o konferenci), Mgr. Jitce Kropáčové a členům výboru OS Společenství proti šikaně – Vladce Kožurikové a Mgr. Jarmile Havlíčkové.

Jmenovitě bych rád poděkoval také všem, kteří přispěli k vytvoření sborníku. Poděkování tedy patří jak autorům, tak i oběma recenzentům – prof. PhDr. Blahoslavu Krausovi, CSc., a doc. PhDr. Juliusovi Sekerovi, CSc.

Dále děkuji Daně Syrové z Ami Communications za její tvořivost, nekonformní nápady a zabezpečení potřebných kvalitních služeb. Jitce Volkové a Ivaně Šatrové z Nadace Eurotel děkuji za jejich vnímavost k bolesti šikanovaných dětí, za jejich elán a bojovného ducha. Za laskavou finanční podporu při vydání sborníku nakonec děkuji společnosti Eurotel.

MICHAL KOLÁŘ, Praha, květen 2004

Poznámka editora

V poslední době se s pojmem šikanování často setkáváme, a to zejména v médiích. Používání slova šikanování pro všechno a v jakékoliv souvislosti však vede ke zmatení jazyků.

V tomto sborníku (a je to obvyklé i ve světě) chápeme školní šikanování jako asymetrickou agresi mezi dětmi samotnými. Konkrétněji a srozumitelněji věc vystihuje následující definice: Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi.

Za šikanování tedy nepovažujeme ostatní typy školního násilí, jako je například zneužívání moci učitelem, násilí žáků vůči pedagogům (syndrom týraného učitele, střelba ve škole apod.), násilí mezi dospělými pracovníky (mobbing, bossing), násilí rodičů vůči pedagogům a naopak. Podrobnější informace naleznete v odborných monografiích.

Do budoucna již uvažujeme o uspořádání konference s širším obsahem a názvem ŠKOLNÍ NÁSILÍ. Takové setkání považujeme za smysluplné, protože jednotlivé typy násilí jsou spojenou nádobou; vzájemně se ovlivňují a posilují. Jejich léčba vyžaduje současně jak diferenciatní, tak i celkový postup. Nicméně hned napoprvé nebylo možné toto velké a tabuizované téma otevřít. Mimořádně obtížný byl být jen dotyk, praktický dotyk jednoho z nejrozšířenějších typů násilí – školního šikanování.